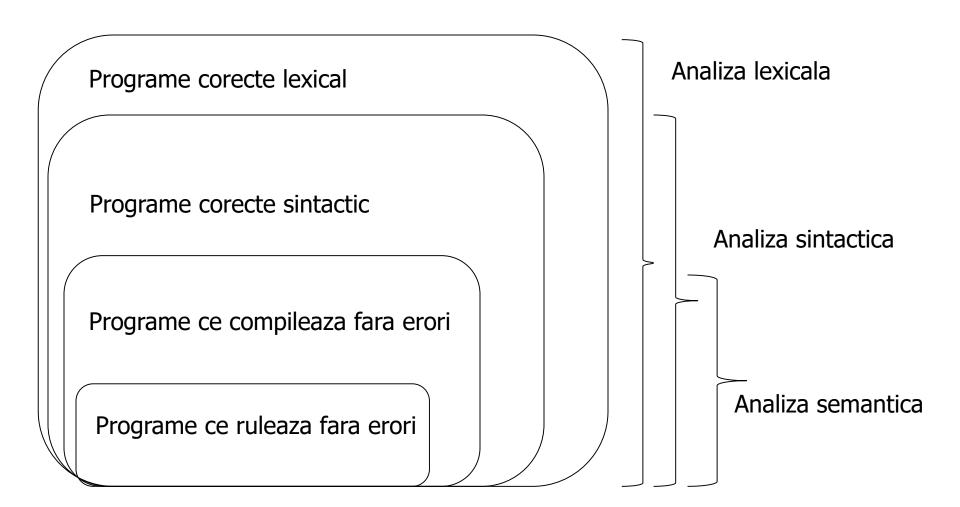
Compilatoare

Curs 4 Analiza semantica

ANALIZA SEMANTICA

ANALIZA SEMANTICA

- Calculeaza toate atributele asociate nodurilor din arborele sintactic
 - Exemple de atribute: Valoarea unei constante, numele unei variabile, tipul unei expresii
 - Atributele terminalilor se seteaza de obicei direct din analiza lexicala
 - O parte din analiza semantica se face in timpul parsarii
 - Restul parcurgerea recursiva a arborelui sintactic.
 (AST = abstract syntax tree)
- Verifica daca structurile sintactic corecte au sens dpdv semantic
 - Gaseste erori semantice (toate erorile de compilare care nu sunt erori de sintaxa)

Exemple de erori semantice

- Erori de definitie variabile, functii, tipuri folosite fara a fi definite
 - In unele limbaje avem definitii implicite.
 - "var a = 10;" se poate deduce tipul din context?
 - Rezolvare la timpul compilarii (limbaje statice), sau la rulare (limbaje dinamice).
- Erori de structura
 - X.y=A[3] X trebuie sa fie structura/clasa cu campul 'y', A trebuie sa fie array/pointer
 - foo(3, true, 8) trebuie sa fie o functie ce accepta 3 parametri

Exemple de erori semantice

- Erori de tip `a'+5.
 - Compatibilitatea tipurilor.
 - Ex: in Pascal, doar tipurile identice; in C, tipurile "cu aceeasi structura"; in C++/Java, subclasele sunt compatibile cu superclasele
 - Unele limbaje accepta conversii automate de tip
 - \bullet 3 + "45" = ? (48? "345"?)
 - Strongly / weakly typed.
- Erori de acces private/protected;const

Exemple de atribute

Tip: double Valoare: 2.0 Cod: Push 1 Int2Double Push 2.5 Sub **Push 3.5** Tip: double Add Valoare: -1.5 3.5 Cod: Push 1 Int2Double Push 2.5 Sub 2.5 Tip: integer Valoare: 1 Cod: Push 1

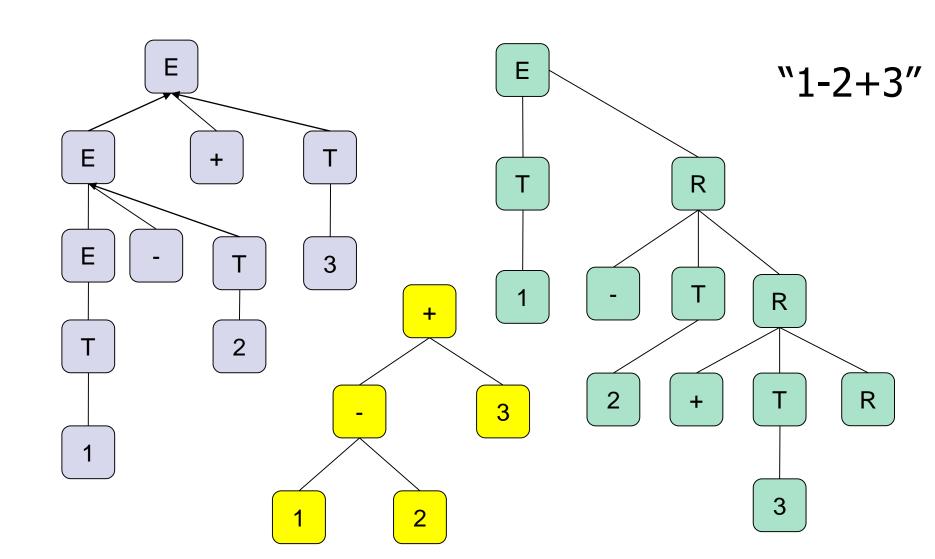

Arbori: derivare vs. sintactic

- O gramatică "comodă" din punctul de vedere al analizei sintactice se poate dovedi "incomodă" din punctul de vedere al stabilirii regulilor semantice datorita transformarilor suferite
 - Parserul descopera un arbore de derivare.
 - Facem analiza semantica pe arborii sintactici!
- Un pas de analiza semantica extragerea AST

Arbori: derivare vs. sintactic

Cateva definitii

- Gramatica independenta de context + reguli de calcul ale atributelor = definiţie orientată sintaxă (syntax directed definition).
 - Daca funcţiile utilizate în calculul de atribute nu au efecte laterale -> gramatică de atribute
- Definitie orientata sintaxa + detalii de implementare
 schemă de traducere.
- Fie urmatorul arbore de derivare:
 - A.a = f(X.a, Y.a, Z.a) atribut sintetizat
 - Y.a = F(A.a, X.a, Z.a) –atribut mostenit

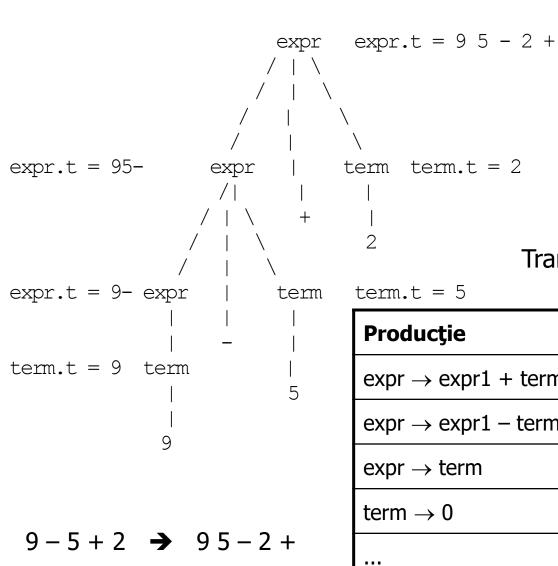

Syntax directed definition

- Dupa ce am stabilit gramatica limbajului
 - Pentru fiecare simbol din gramatică se asociază un atribut (eventual cu mai multe campuri)
 - Pentru fiecare producţie se asociază o mulţime de reguli semantice (cum calculam valoarea atributelor)
- Gramatica + reguli semantice => definitie orientata sintaxa
- Pt o productie A → X1... Xk regulile semantice sunt de forma:
 - A.a:= f(X1.a, ..., Xk.a)
 - Xi.a:= f(A.a, X1.a, ..., Xk.a), cu Xi neterminal

Gramatica de atribute

Translatarea expresiilor in forma postfixata

Producție	Acţiune
$expr \rightarrow expr1 + term$	expr.t:= expr1.t term.t '+'
$expr \rightarrow expr1 - term$	expr.t:= expr1.t term.t '-'
expr → term	expr.t:= term.t
term $\rightarrow 0$	term.t:= '0'

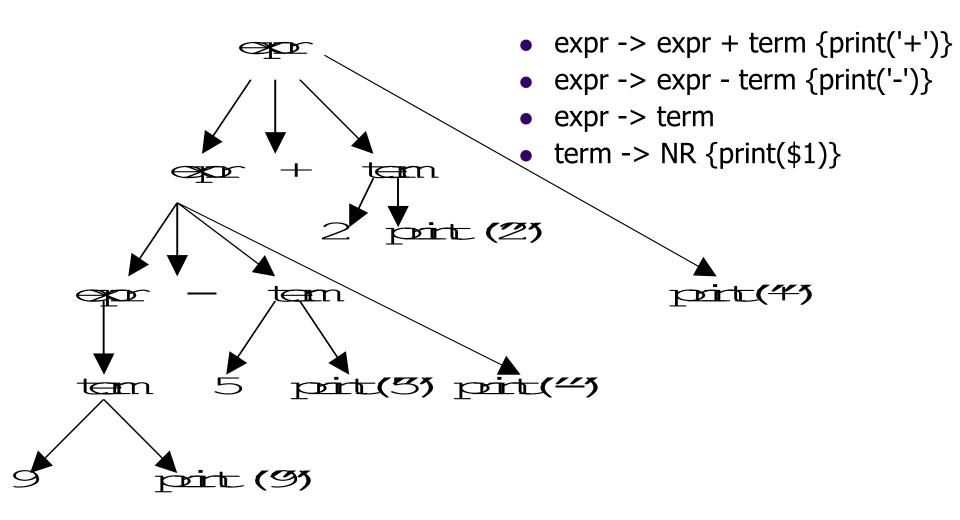

Scheme de traducere

- O schema de traducere
 - GIC + actiuni semantice (definitie orientata sintaxa)
 - Momentul in care act. semantice sunt executate in timpul parsarii
- O specificare posibilă utilizează fragmente de program reprezentând acţiuni semantice intercalate între simbolii care apar în partea dreaptă a producţiilor:
 - A -> a { print('x')} β
 - se va afişa caracterul 'x' după ce se vizitează subarbo-rele a şi înainte de traversarea subarborelui β.
 - Un nod care reprezintă o acţiune semantica nu are descendenţi iar acţiunea semantică se execută atunci când este întâlnită în parcurgerea arborelui.

Exemplu: 9-5+2

Graful de dependenta

- Definitiile orientate sintaxa nu precizeaza cand se aplica regulile semantice
 - Dar se precizeaza cum depind unele de altele
 - Dacă un atribut depinde de un alt atribut c, atunci regula semantică pentru calculul atributului b trebuie să fie evaluată după regula semantică care îl produce pe c
- Graful de dependenta
 - Noduri = atribute
 - Arc n1->n2 : n2 se calculeaza pe baza n1

Calculul atributelor

- Ordinea de calcul ordinea topologica pe graful de dependenta
- Se construieste arborele de derivare, apoi graful de dependenta pentru toate atributele, apoi se sorteaza topologic si rezulta o ordine de calcul a atributelor
 - Calculul atributelor este posibil numai dacă graful de dependență este necircular.
- Conteaza ordinea de evaluare?
 - Nu, pentru gramaticile de atribute
 - Da, pentru schemele de traducere

Exemplu

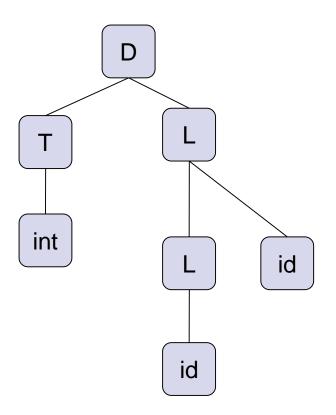
- float a, b, c;
- L.tip depinde de T.tip, addVar() depinde de L.tip
- L.tip, id.nume sunt mostenite
- T.tip e sintetizat
- Definitie orientata sintaxa, nu gramatica de atribute (addVar)

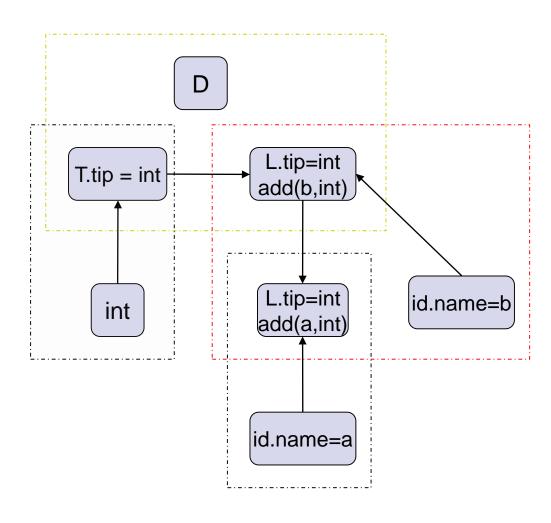
Producţie	Regula semantică (acţiune)
D-> T L;	L.tip = T.tip
T -> int	T.tip = int
T -> float	T.tip = float
L -> L ₁ , id	L_1 .tip = L.tip; addVar(id.nume, L.tip)
L -> id	addVar(id.nume , L.tip)

Calculul atributelor (cont.)

• "int a,b;"

Calculul atributelor

- Dandu-se o definitie orientata sintaxa, este graful necircular pentru orice arbore de derivare?
 - Algoritm exponential in cazul general
 - Se restrictioneaza regulile de calcul ale atributelor
- Evaluare in timpul parsarii
- Algoritmi care garanteaza ordinea de evaluare

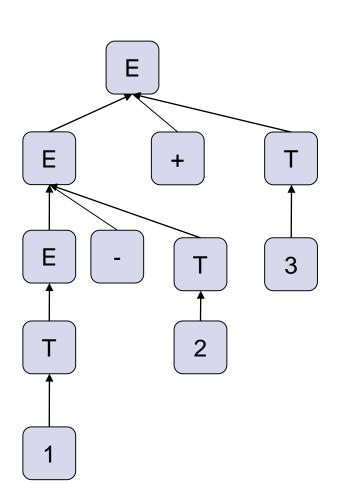

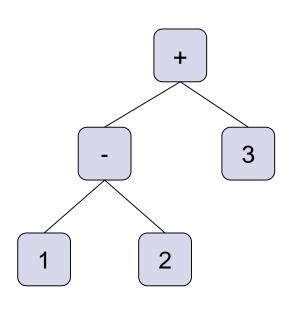
Definitii S-atributate

Producţie	Regula semantică (acţiune)
$E \rightarrow E_1 + T$	E.s:= Nod(`+', E ₁ .s, T.s);
$E o E_1$ - T	E.s:= Nod('-', E ₁ .s, T.s);
$E \rightarrow T$	E.s:=T.s
$T \rightarrow num$	T.s:= Nod(num.val)

Definitii S-atributate (cont.)

Definitii S-atributate (cont.)

- Doar atribute sintetizate
 - Stiva e 'imbogatita' cu informatii legate de atributele neterminalilor recunoscuti
 - De câte ori se face o reducere, valorile atributelor sintetizate sunt calculate pornind de la atributele care apar în stivă pentru simbolii din partea dreaptă a producţiei.
 - Naturale in analiza ascendenta, dar si in analiza descendenta

Definitii S-atributate (cont.) CPLC Analiza descendent recursiva

```
expr returns [int value] : e=term {$value = $e.value;}
  ( '+' e=term {$value += $e.value;} )*;
int Expr() {
  int e = Term(), value = e;
  while (lookahead() == PLUS) {
       match(PLUS);
       e = Term();
       value += e:
  // ... verify lookahead here ...
  return value;
```

Dar intr-un automat cu stiva?

Definitii S-atributate Analiza ascendenta


```
expr : expr '+' term { $$ = $1 + $3; }
| term { $$ = $1; };
```

Cod executat la reduce:

```
switch (state) {
   case 3: value = stack[top - 2] + stack[top]; break;
   case 4: value = stack[top]; break;
  }
pop(stack, 3); push(stack, value);
```

- Care e continutul stivei?
- Ce cod se genereaza pentru shift?

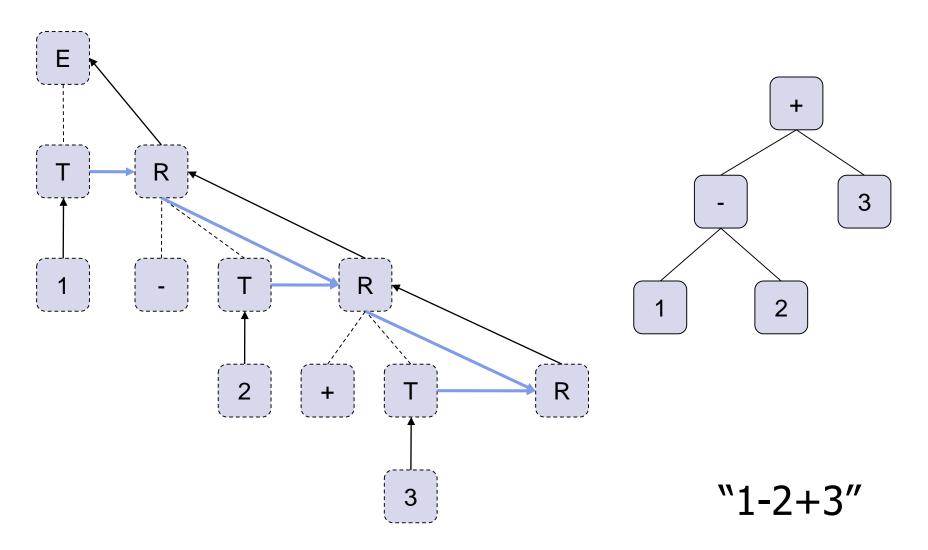

Definitii L-atributate

Producţie	Regula semantică (acţiune)
$E \rightarrow T R$	R.m:= T.s; E.s = R.s
$R \rightarrow$ - T R_1	$R_1.m:= Nod('-', R.m, T.s); R.s = R_1.s$
$R \rightarrow + T R_1$	$R_1.m:= Nod('+', R.m, T.s); R.s = R_1.s$
$R \rightarrow \lambda$	R.s:= R.m
$T \rightarrow num$	T.s:= Nod(num.val)

Definitii L-atributate (cont.)

Definitii L-atributate (cont.)

- Orice atribut calculat printr-o regulă semantică asociată producţiei
 A -> X₁ X₂ ...X_n este
 - fie sintetizat,
 - fie este un atribut moştenit pentru neterminalul X_j care depinde numai de atributele simbolilor X₁, X₂, ... X_{i-1} şi de atributele moştenite pentru A
- Includ definitiile S-atributate
- Naturale in analiza descendenta

Definitii L-atributate Analiza descendent recursiva


```
R \rightarrow + T R_1 R_1.m:= Nod('+', R.m, T.s); R.s = R_1.s R \rightarrow \lambda R.s:= R.m
```

```
Nod R(Nod m) {
  if (lookahead() == PLUS) {
      MATCH(PLUS);
      Nod t = T();
      Nod r = R(new Nod(PLUS, m, t));
  else
      r = R(m);
  return r;
```

Implementare in analiza ascendenta


```
E -> TR

R -> +T { print('+') } R | -T { print('-') } R | \lambda

T -> numar { print(numar.val) }

• Putem să rescriem schema de traducere sub forma:

E -> TR

E -> +T M R | -T N R | \lambda

T -> numar {print(numar.val)}

M -> \lambda {print('+')}

N -> \lambda {print('-')}
```

 Ambele scheme de traducere reprezintă aceeaşi gramatică şi toate acţiunile sunt executate în aceeaşi ordine. Prin introducerea unor simboli neterminali suplimentari am reuşit să îndeplinim condiţia de a avea acţiunile semantice la sfârşitul producţiei

Implementare (cont.)

- Putem considera cunoscuta structura stivei
- T apare intotdeauna in stiva inaintea lui L
- Putem folosi addVar(id.nume, Previous(stack).tip).
- Pt. atributele sintetizate,pozitia se stie; pt cele mostenite, e "tricky"

Producţie	Regula semantică (acţiune)
D-> T L;	L.tip = T.tip
T -> int	T.tip = int
T -> float	T.tip = float
L -> L ₁ , id	L_1 .tip = L.tip; addVar(id.nume, L.tip)
L -> id	addVar(id.nume, L.tip)

Implementare (cont.)

- Solutia anterioara nu e generica.
- T nu mai apare intotdeauna in stiva inaintea lui L
- Putem modifica gramatica:
 - D -> T : X L
 - $X \rightarrow \lambda$
 - X.tip = T.tip
 - L.tip = T.tip

Producţie	Regula semantică (acţiune)
D-> T : L;	L.tip = T.tip
D-> TL;	L.tip = T.tip
T -> int	T.tip = int
T -> float	T.tip = float
L -> L ₁ , id	L_1 .tip = L.tip; addVar(id.nume, L.tip)
L -> id	addVar(id.nume, L.tip)

Implementare (cont.)

Probleme daca gramatica nu e LL(1)

$$A_1$$
-> A_2 x { A_2 .m = f(A_1 .m);} | y {y.i=f(A_1 .m);}
Introducem neterminali:

```
A->M1 Ax | M2 y
M1-> \lambda
M2-> \lambda
```

- Apare conflict reduce-reduce M1-M2
 - Y e in FOLLOW(M1) si in FOLLOW(M2)

Ce poate contine un atribut?

- Un sub-arbore sintactic
- Valoarea unei expresii (evaluare/interpretare)
- Tipul unei expresii
- Cod intermediar / final generat
 - Syntax-directed translation

Atribute folosite in translatare

• T \rightarrow var

 \bullet E \rightarrow T

```
E.Cod = T.Cod
E.Res = T.Res
```

```
• E → E + T
```

```
E.Cod =
    E.Cod;
    T.Cod;
    temp = E.Res + T.Res
E.Res = temp
```


Atribute folosite in translatare

I → if E then I₁ else I₂

```
I.Cod =
    E.Cod;
    if E.Res==false goto l<sub>1</sub>
    I<sub>1</sub>; goto l<sub>2</sub>
l<sub>1</sub>: I<sub>2</sub>;
l<sub>2</sub>:
```

• L \rightarrow var

```
L.Cod = ∈
L.Address = addr(var)
```

• $I \rightarrow L = E$

```
I.Cod =
  L.Cod;
  E.Cod;
  store (L.Address, E.Res)
```

• L → var [E]

```
L.Cod =
  E.cod;
  temp =
   addr(var) + E.Res * size
L.Address = temp
```


Atribute folosite in translatare

I → if C then I₁ else I₂

```
I.Cod =
     C(x<sub>a</sub>, x<sub>b</sub>).Cod;
x<sub>a</sub>: I<sub>1</sub>; goto x<sub>c</sub>
x<sub>b</sub>: I<sub>2</sub>
x<sub>c</sub>:
```

• $C \rightarrow E$

$$C(x_{true}, x_{false}).Cod =$$
if E==true goto x_{true}
goto x_{false}

• $C \rightarrow C_1$ and E

• $C \rightarrow C_1$ or E

Analiza semantica, in practica

- Practic, pe noi ne intereseaza
 - sa adnotam arborele sintactic cu informatia de tip
 - sa construim tabela (tabelele) de simboli
 - sa modificam arborele (daca e nevoie) prin inserarea de noduri type-cast
- Mare parte din analiza semantica se refera la management-ul contextelor

Contexte (scopes)

- Contextele pastreaza definitiile/declaratiile curente
 - Numele si structura tipurilor
 - Numele si tipul variabilelor
 - Numele, tipul de 'return', numarul si tipul parametrilor pentru functii
- Pe masura ce variabilele/functiile/tipurile etc sunt declarate, sunt adaugate la contextul curent
- Cand variabilele(functii, tipuri) sunt accesate, se verifica definitia din contextul current
- Contextele sunt imbricate

Contexte - exemple

- C++
 - Contextul local (de la declaratie pana la sfarsitul blocului/fisierului)
 - Label-urile valabile in intreaga functie.
 - Campurile/metodele valabile in intreaga clasa.
 - Name spaces
- Java
 - Nivele: Package, Class, Inner class, Method
- Name hiding

Contextele si spatiile de nume

- Tipurile si variabilele au spatii de nume diferite in limbaje diferite:
- In C:
 - typedef int foo; foo foo; // e legal
 - int int; // e ilegal int e cuvant rezervat
- In Java
 - Integer Integer = new Integer(4); // e legal
- Ilegal in C, legal in Java:
 - int foo(x) { return x+4;}
 - int f(){ int foo=3; return foo(foo);}
 - E totusi nerecomandat chiar daca e legal !!!

Implementarea contextelor

- Se face cu ajutorul tablelor de simboli
- Actiuni pentru tabela de simboli:
 - Deschide un context nou.
 - Adauga o pereche "cheie=valoare"
 - Cauta valoarea unei chei, daca sunt mai multe intoarce-o pe cea din contextul cel mai 'recent'
 - Inchide contextul sterge toate perechile 'cheie=valoare' din context.
- Concret implementare cu stiva sau hashtable

Implementarea contextelor(2)

- Varianta 1: cu stiva. In fiecare context avem cate o tabela de simboli. Exista o stiva de contexte deschise, si cautarea unui simbol se face in din varful catre baza stivei
- Varianta2: cu hashtable. Avem o singura tabela de simboli, in care avem nume_identificator + nr. context. La inchiderea unui context, se sterg toti identificatori cu numarul respectiv.

Contexte statice sau dinamice

- Contexte statice apartenenta unui simbol la un context e decisa la compilare
 - Natural in C/C++/Java
 - Pascal o functie imbricata in alta functie poate accesa variabilele locale ale functiei 'mama'.
- Contexte dinamice decizie la rulare
 - LISP: defvar se acceseaza variabile din functia apelanta

Tipuri

- Tip = setul de valori + operatiile permise pe valorile respective; 3 categorii:
 - Tipuri simple/de baza: int, float, double, char, bool

 tipuri primitive, de obicei exista suport hardware direct pentru ele de ex. registri dedicati). Si 'enum' intra aici.
 - Tipuri compuse array, pointer, struct, union, class, etc. Obtinute prin compunerea tipurilor de baza cu tipuri compuse simple (array/pointer)
 - Tipuri complexe liste, arbori de obicei suportate prin biblioteci, nu direct de limbaj

Informatii despre tipuri

- La tipurile de baza, nu avem nevoie de informatie suplimentara (exceptie: enum)
 - Tipurile de baza sunt create 'by default'
 - Variabilele au un pointer la tip
- Tipurile compuse
 - Au nevoie de o lista de nume de campuri, cu tipul lor
 - Poate fi tinuta ca si context!
 - Expresii de tip

Informatii despre tipuri (continuare)

- Array
 - Tipul de baza, numarul de elemente
 - Eventual range-ul indicilor, pentru array-uri declarate static
 - Pentru array-urile multidimensionale fiecare dimensiune e un nou tip!
- Pointeri
 - Tipul de baza (poate fi tot pointer)
- Adnotari pe toate tipurile
 - const, restricted, etc.
 - Creaza un nou tip!
 - Sunt si adnotari ce influenteaza doar variabilele (de ex. 'static').

Constructii care au tip asociat

- Constantele
- Variabilele
- Functiile
- Expresiile
- Instructiunile
 - De ex. 'if' asteapta o expresie de tip 'bool'
 - Tipul void
- Tipuri+constructii+reguli generale = sistem de tipuri

Limbaje si tipuri

- Dinamice vs. Statice
 - Unde se face verificarea de tipuri?
 La rulare vs. la compilare.
- Strongly typed vs. Weakly typed
 - Ce se întâmplă dacă tipurile nu se potrivesc?
 Se emite eroare vs. se face conversie.

Verificarea de tip

- Sinteza
 - Determinarea tipului unei constructii (e.g. expresie) pornind de la tipurile membrilor (subexpresii)
 - Daca f are tipul S_X x S_Y x ... → T si x are tipul S_X , y are tipul S_Y atunci f(x,y...) are tipul T
 - Overloading pentru functii si operatori
- Inferenta
 - Determinarea tipului unei constructii din context.

Actiuni din analiza semantica

- Declaratii -> adauga info. in tabela de simboli; daca nu gaseste tipul, raporteaza eroare
 - Declaratii array pot produce tipuri noi
- Instructiuni/constructii: verifica regulile specifice fiecarei instructiuni
 - A=b; -> a si b exista? au tipuri compatibile?
- Prototipuri de functii -> ...

Echivalenta tipurilor compuse

- Se tine informatia de tip sub forma de arbore
- Echivalenta de nume; structurala
- Se verifica recursiv echivalenta pe arbore
 - Atentie la tipuri recursive!

```
struct {
    char *s;
    int n;
    int nums[5];
} arr[12];
```

```
array (arr)

12 struct

pointer (s) int (n) array (nums)

char 5 int
```


Tipuri compatibile, subtipuri

- int compatibil cu double
 - nu neaparat in ambele directii!!
 - Conversii implicite vs. explicite
 - Widening / Narrowing
- Subtip poate fi folosit oricand in locul tipului 'parinte'
 - Enum in C
 - Mostenire in C++

Tipuri compatibile - variance

- Tipuri generice
- Covariant

Contravariant

```
Action<Person> printFullName = (target) => { Console.WriteLine(target.Name); };
Action<Employee> onEmployeeClick = printFullName;
```

Invariant

```
List<Person> e;
e = new List<Employee>() // Not allowed
e.add(new Customer()); // This fails
```


Inferenta de tipuri

- Deducerea tipului unei expresii din context
- La compilare sau la rulare.
- De ce?
 - Verificarea tipurilor
 - Function overloading, generics/templates
 - Introducerea de conversii implicite
 - Declaratii simplificate, tipuri ad-hoc

Inferenta de tipuri

- Function overloading
 - void f(int) {...}void f(char) {...}f(3.14); // Se pot aplica conversii?
- Generics / Templates
 - template<T> f(T a, T* b) {...}int x[]; f(x[0], x);

Inferenta de tipuri

- Declaratii simplificate, tipuri ad-hoc
 - map<int,list<string>> m; map<int,list<string>>::iterator i = m.begin(); //C++ auto i = m.begin(); // C++11
 - Dictionary<int, string> d = new Dictionary<int, string>();
 var d = new Dictionary<int, string>();
 - var p1 = new { Name = "Lawnmower", Price = 495.00 };
 var p2 = new { Name = "Shovel", Price = 26.95 };
 p1 = p2;
- Se sintetizeaza tipul expresiei din dreapta, se infera tipul expresiei din stanga.

Inferenta functiilor polimorfice

```
    fun lungime(lptr) = if null(lptr)
    then 0
    else lungime(tl(lptr)) + 1;
```

- Limbaj functional ML
- Ce tip intoarce functia lungime?
- Null si tl ("tail") opereaza pe liste.

Expresii de tip

```
lungime: B;
                                                      // B, y sunt variabile de tip
Iptr : \gamma;
if : \forall \alpha, boolean x \alpha x \alpha \rightarrow \alpha;
                                                      ||functie polimorfica
null : \forall \alpha, list(\alpha)\rightarrow boolean;
tl : \forall \alpha, list(\alpha)\rightarrow list(\alpha)
  : integer;
1 : integer;
       : integer x integer → integer;
match: \forall \alpha, \alpha \times \alpha \rightarrow \alpha;
match (
       lungime(lptr),
       if (null(lptr), 0, lungime(tl(lptr)) + 1)
      ) // pseudo-operator — sunt tipurile echivalente?
```


Inferenta functiilor polimorfice CPL Substitutie si unificare

```
lungime: \gamma \rightarrow \delta;
Iptr : \gamma;
if : \forall \alpha, boolean x \alpha x \alpha \rightarrow \alpha;
null: \forall \alpha, list(\alpha)\rightarrow boolean;
tl : \forall \alpha, list(\alpha) \rightarrow list(\alpha)
         : integer x integer → integer;
match : \forall \alpha, \alpha \times \alpha \rightarrow \alpha;
match (
         lungime(\gamma),
         if (boolean, integer, lungime(tl(\gamma)) + integer)
```



```
lungime: \gamma \rightarrow \delta;
Iptr : \gamma;
if : \forall \alpha, boolean x \alpha x \alpha \rightarrow \alpha;
tl : \forall \alpha, list(\alpha) \rightarrow list(\alpha)
+ : integer x integer \rightarrow integer;
match: \forall \alpha, \alpha \times \alpha \rightarrow \alpha;
match (
         lungime(\gamma),
         if (boolean, integer, lungime(tl(\gamma)) + integer)
match(lungime(tl(\gamma)) + integer , integer)
match(tl(\gamma) , list (\beta))
```



```
lungime: \forall \beta, list(\beta) \rightarrow integer; // Din if(...)
Iptr: list(\beta); // Din tl(...)
if : \forall \alpha, boolean x \alpha x \alpha \rightarrow \alpha;
tl : \forall \alpha, list(\alpha) \rightarrow list(\alpha)
        : integer x integer → integer;
match: \forall \alpha, \alpha \times \alpha \rightarrow \alpha;
match (
        lungime(list(\beta)),
        if (boolean, integer, lungime(list(\beta)) + integer)
match(lungime(list(\alpha)), integer) // Din ...+...
```


Unificare - algoritmul

- Unificare(s,t)
 - daca (s==t) \rightarrow ok
 - daca s, t sunt tipuri compuse similare, s=f(s1,s2), t=f(t1,t2)
 - Inlocuieste s cu t
 - s si t vor face parte din aceeasi clasa de echivalenta
 - Unificare(s1,t1) && Unificare(s2,t2);
 - daca s e o variabila → inlocuieste s cu t; ok
 - daca t e o variabila → inlocuieste t cu s; ok
 - altfel unificarea nu e posibila